

SOLIDARITY AND COLLABORATION RETHORICS IN A MULTICULTURALLY EUROPE

Egidiu Condac, PhD Student, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: This relating is written considering the paradox that is obvious in the efforts to make a United Europe, with solidarity, on one side, and the reality always harder of the multidimensional crises faced by the old continent and worldwide, on the other side.

A good solution for the crises ask an effort to demolish all the pieces that built it, and to create with them a new prototype based on the principles of solidarity and collaboration to all levels: intercultural, economic, politic, intergenerational, social.

In this perspective I consider that the European opening can represents a big opportunity of development to a climate of prosperity and peace.

Keywords: crises, solidarity, identity, ethics, welfare

Paradox între o Europă unită și divizarea produsă de criza actuală

Există astăzi un paradox pe care cu toți îl trăim în Europa, în mod mai conștient sau mai puțin conștient: pe de o parte se fac eforturi susținute pentru ca Uniunea Europeană să fie cât mai bine asumată ca instituție, de către toate țările membre, iar pe de altă parte observăm și trăim din zi în zi tot mai mult efectele crizei așanumite „economice”. În fața acestor două situații în care cu toții ne aflăm concomitent nu putem să nu ne întrebăm spre ce deznodământ vor conduce.

Cât privește procesul în Uniunea Europeană observăm că se fac pași uneori mai rapizi, alteori mai lenți. Din 2007 face parte și România din Uniunea Europeană. La 1 decembrie 2009 a fost ratificat Tratatul de la Lisabona de către toate țările membre, tratat care printre altele legitimează forma juridică a Uniunii Europene, avându-se în vedere creșterea gradului de bunăstare a cetățenilor, promovarea și respectarea drepturilor fiecăruia, accesul liber pe piața muncii, respectarea demnității umane etc.

Dacă luăm în discuție însă actuala criză pe care o observăm cu toții și de care se pomenește astăzi în orice mediu ne-am afla, putem vedea cel puțin două tendințe: tentația de a te retrage într-un spațiu cât mai strâns pentru a-ți proteja bunurile, văzând chiar în deschiderea spre Europa sau spre alții o amenințare a bunăstării personale; oportunitatea deosebită a deschiderii europene spre dezvoltare și înlăturarea crizei.

Înțelegerea crizei

Pentru a înțelege care ar trebui să fie atitudinea sănătoasă în fața paradoxului amintit mai sus, este important în primul rând să fim conștienți despre tipul de criză despre care este vorba.

Criza economiei contemporane este un aspect deosebit al crizei mai generale pe care lumea o traversează astăzi. O criză profundă (noapte profundă). Specialiștii o numesc drept o criză structurală și nu doar una conjuncturală.

Ce înseamnă aceasta? Care este diferența?

Criza conjuncturală există atunci când se schimbă echilibrul interne ale unui model de societate, fără variații apreciabile în infrastructura sa (instituții fundamentale, educație, cultură).

O criză structurală se produce atunci când combinația schimbărilor ajunge să creeze o *masă critică*, care produce un proces de erodare a fundamentului entității respective. Pentru a înțelege mai bine care sunt fundamentele entității despre care vorbim - mă refer la Europa - trebuie să amintim familia, moștenirea și valorile creștine, precum și libertatea, cu consecința sa logică, democrația. Toate aceste valori au fost conținute și apărute în instituții precum biserica, universitățile, statul în ansamblu. Începând cu revoluția franceză și continuând cu mișcările politice și sociale care au antrenat întreaga Europă într-un proces de reconfigurare a echilibrului interne, istoria ne oferă un lung șir de exemple de crize conjuncturale dar și structurale. Capacitatea instituțiilor și forța legăturilor lor indică măsura în care ele sunt capabile să absoarbă niște crize care aparent nu găsesc rezolvare.

Un exemplu de criză de conjunctură este cea creată de mișcările feministe din Anglia de la începutul secolului XX în sprijinul acordării dreptului de vot. În ciuda violenței mișcării și a întârzierii rezolvării problemei, instituțiile statului au găsit soluția (acordarea dreptului de vot) și sub presiunea gravelor evenimente externe care au culminat cu primul război mondial.

Un exemplu mai apropiat de criză structurală îl constituie criza premergătoare declanșării celui de-al Doilea Război Mondial. Țările aliate, Franța și Anglia, prin guvernele lor nu au oferit exemplul solidarității și sprijinul față de țări mai mici și expuse ca Austria, în primă fază, apoi Cehoslovacia și Polonia în cele din urmă, în fața agresiunii regimului nazist.

Și exemplele pot continua până mai aproape de zilele noastre (a se vedea felul în care Europa a gestionat criza structurală din fosta Iugoslavie, cu masacrele de populație civilă din Bosnia, Croația și Kosovo).

Putem spune că în momentul actual Europa se află în plină criză structurală, o criză nu doar economică, dar și de identitate (deși Europa nu se află într-o situație precum invazia unei armate străine ca cea de la Poitiers în 732, când flamura verde a islamului a ajuns în mijlocul Europei).

Suntem asaltați de o realitate care transpare nu doar din statistici, seminarii și conferințe: este vizibilă cu ochiul liber. Criza socială provocată de îmbătrânirea populației, de un învățământ superior afectat de așa-zisa corectitudine politică, este dublată de managementul tot mai necompetitiv în domeniul antreprenorial. Produsele europene fac față tot mai greu celor venite de pe piața asiatică. Dar cea mai gravă criză este cea de identitate. „Succesul” experimentului european poate fi urmărit acum pe viu în Statele Unite, care sub conducerea noului său președinte aplică rețeta încercând să rescrie întreaga istorie a națiunii din care face parte, negând înseși rădăcinile creștine înscrise în constituție. Prin ruperea parâmelor cu care era legată de istoria sa, Europa este asemenea unei corăbii care s-a desprins de la chei în timp de furtună. Vechile erori se vor repeta la o scară mai amplă, pentru că ne-am învățat să privim detașat spre trecut.

Identitățile individuale, ca și cele de grup, nu mai sunt raportate la un criteriu acceptat unanim, bazat pe trecutul comun, religia, istoria, tradiția. Suntem invitați imperativ în numele corectitudinii politice să ne respectăm reciproc în baza relativismului, a unor sisteme de valori aflate la atitudinea unor grupuri care întemeiază religii și mode ad-hoc. Gândirea, limbajul se

pliază pe aceste curente, care creează o nouă limbă de lemn, specifică noilor instanțe politice și noilor elite intelectuale.

Odată cu acest fenomen dizolvant apare o criză a eticii despre care vom vorbi în continuare.

Criză de natură etică

Poate că ar trebui să pornim această lapidară incursiune prin definirea eticii cu ajutorul exemplului. Putem porni de la o experiență prin care am trecut cu toții în istoria recentă. Comunismul ne vorbea despre o etică și despre o echitate socialistă. Relațiile sociale și economice între oameni erau manipulate printr-un discurs demagogic și egalitarist, în numele unei egalități care exista doar în documentele de partid.

Etica rezultată din confruntarea forțelor pieței se bazează pe principiul egalității șanselor.

Prăbușirea piețelor financiare de pe Wall Street de acum câțiva ani a produs o inflamare a discursurilor populiste în campania electorală americană ca și în presă.

Unde se află limita maximă sau cea minimă a câștigului pe care îl poate realiza o persoană? În funcție de doctrine sau de ideologii am aflat diverse răspunsuri. Zeci de milioane de oameni au plătit cu viața pentru „fericirea” de a trăi într-o societate a deplinei egalități.

Desigur, Biserica nu își propune să dea un răspuns confruntărilor ideologice și doctrinare care generează diverse direcții în politică sau economie.

Globalizarea pe care tot mai mulți comentatori sau responsabili politici o invocă face ca interdependențele și interpenetrările să producă mii de legături, imposibil de desfăcut, în plan economic, social, cultural. Este tot mai greu să ne imaginăm un nou zid chinezesc, o nouă cortină de fier sau chiar o retragere în insule asemenea călugărilor celți în fața invadatorilor saxoni.

Recesiunea care a cuprins lumea în ultimii ani a modificat și raportul de forțe în discursul politic și economic pe scena mondială. Astfel statul își arogă dreptul de a interveni în viața cetățenilor prin taxe, care de exemplu se interpun în calea libertății comerțului prin politici pro-avort sau prin manipularea sindicatelor.

Nu trebuie neglijat rolul massmedia în manipularea opiniei publice cu privire la provocările actuale, cum ar fi criza resurselor naturale și criza încălzirii globale. În acest joc politic, ideologic și mediatic, cetățeanului îi este tot mai greu să își facă o opinie în lipsa unor repere etice.

Cei care își asumă o identitate religioasă în mediul public riscă să fie anatemizați sau ridiculizați pe scena europeană în numele corectitudinii politice sau a laicității societății.

O altă componentă a crizei etice se află la cealaltă extremă pe scara socială. Este vorba de etica muncii sau de atitudinea față de muncă.

Statul asistenței sociale a creat o stare de confort în rândul populației europene, un consens între politicieni, antreprenori și sindicate, pe care globalizarea l-a făcut să se clatine. Subvențiile generoase pentru producători și ajutoarele de șomaj au descurajat pe mulți tineri să își caute un loc de muncă. Societatea este astfel derutată.

Răspunsul la aceste provocări de natură politică, socială și economică nu poate fi împărțit pe bucăți. Desigur, primim astfel de răspunsuri disparate care nu pot fi asamblate și

articulate din cauza unor persoane autointitulate specialiști. Dar acest fapt se datorează unei carențe grave în formarea acestora, în cultură lor, cultură provenită dintr-o pregătire precară.

Biserica oferă o viziune cuprinzătoare asupra tuturor acestor probleme. Problemele legate de criza resurselor și a felului în care sunt gestionate resursele umane nu țin doar de resortul economic. O viziune mecanicistă asupra economiei nu poate fi suficientă.

Desigur, Biserica nu își propune să se substituie competenței economiștilor, ci oferă lumii o viziune integratoare despre care este gata să dea mărturie. Această viziune este la rândul ei o mare provocare adresată rețetelor clasice de acum, rețete de apreciere individuală, bazate pe succes imediat, pe eficiență, conform criteriilor restrictive, etc. După aceste criterii au fost discriminați mulți oameni, care în acest mod au îngroșat numărul șomerilor.

Dar perspectiva creștină este bazată pe o relație personală a omului cu Dumnezeu. De aceea ea ajută la evitarea unor erori pe care anumite curente politice le fac în numele corectării unor nedreptăți, dar care în realitate provoacă o viciere a eticii bazate pe criterii obiective.

Perspective pozitive

Pornind de la caracterul structural al crizei prezente, am remarcat impactul pe care globalizarea economică îl are asupra acesteia. Am observat apoi că legăturile, interacțiunile și interdependențele sunt tot mai trainice, mai greu de desfăcut. Este acesta un lucru bun sau un lucru rău?

Pentru cei egoiști este un lucru rău. Pentru cei care cred că globalizarea are doar un singur sens este un lucru rău. Dar cu siguranță nu este un lucru bun nici pentru cei care au adoptat politica bazată pe relativizarea valorilor și acceptarea răului ca pe ceva normal (Realpolitik).

Globalizarea este în primul rând un apel la responsabilitate și la solidaritate.

Internetul care a trecut de prima sa tinerețe a revoluționat relațiile între oameni, a creat noi ierarhii în economie dar și în politică - după cum s-a văzut la alegerile prezidențiale din SUA - a creat rețele sociale, dar a devenit și un pericol pentru dictaturi.

Rămâne totuși doar un instrument. Internetul ne ajută, în ciuda timpului care se comprimă tot mai mult sub povara obligațiilor noastre cotidiene, să constatăm, așa cum ne învață Biserica, adevăruri despre universalitatea aspirațiilor umane spre libertate, despre dreptate socială și despre democrație. Consiliul Pontifical pentru Comunicațiile Sociale a dat glas acestor aspirații valorizând avantajele internetului pentru dezvoltarea unei lumi condusă de dreptate, pace și iubire.

Solidaritatea- semnificație și valoare

Cred că o expresie a solidarității nu poate găsi o formulare mai fericită decât cea dată într-o împrejurare festivă de către Ioan Paul al II-lea: *“Solidaritatea este o expresie particulară a celui «a fi aproapele» care în limbajul evanghelic îl numim iubirea «agape», și care trebuie să marcheze viețile ucenicilor lui Cristos”*¹.

Și continuă pe aceeași linie când afirmă că *”procesul globalizării economice, deși nu fără aspecte pozitive, crează noi goluri în sfera solidarității în Europa și în lume. Valoarea*

¹ Ioan Paul al II-lea, *”To business and trade-union leaders on the ethical dimension of the global economy”*.

solidarității se descoperă în timp de criză, poate în principal pentru că există o criză în singura experiență care ar putea garanta obiectivul și valoarea sa universală și comuniunea între persoane și popoare pe care conștiința vie o duce înapoi la faptul ca suntem copiii unui singur Tată, Dumnezeu care este «iubire» (1 In 4, 8). În Cristos, el ne-a adus la plinirea timpurilor (cf Gal 4, 4) chemându-ne la libertatea adevărată a unei vieți de iubire și solidaritate”².

În spiritul acestor afirmații este necesară o angajare tot mai responsabilă pentru a se evita ca probleme grave, foametea cronică, regresul economic, abuzurile unor dictaturi sau regimuri opresive să conducă la situații necontrolabile.

Solidaritatea ca principiu social și ca virtute morală

Se poate observa că solidaritatea nu este prezentă doar în religia creștină. În aspirația lor religioasă, oamenii au văzut în solidaritate un principiu, chiar și în religiile necreștine. De aceea Biserica a văzut în rugăciunile interreligioase valorificarea acestui principiu și un instrument de comunicare și prevenire a escaladării unor conflicte. Rugăciunile pot constitui o breșă în zidul ridicat de intoleranța religioasă, de extremismul în numele religiei, care în ultimii ani a culminat cu forme extreme de violență.

Într-o ocazie specială oferită de întâlnirea de rugăciune de la Assisi din 24 ianuarie 2002 cardinalul Francis Arinze constata că pluralitatea este o realitate de care trebuie ținut cont astăzi: *„trebuie făcute eforturi pozitive pentru a promova mai bine colaborarea între popoare cu moșteniri culturale și religioase diferite. Acestea pot să intre în coliziune. Dar acest lucru nu trebuie să aibă loc. Omenirea trebuie să depășească acest impact și să promoveze armonia și colaborarea”³.*

Printre provocările și misiunile care cheamă la colaborare sunt amintite *“o mai mare justiție socială, reducerea diferenței între săraci și bogați, promovarea păcii, prevenirea războaielor, folosirea resurselor naturale, preocupările ecologice”⁴.*

În baza acestei continue interdependențe între oameni și popoare solidaritatea *“trebuie înțeleasă ca principiu social menit să determine ordinea instituțiilor”⁵.*

Într-adevăr multe din aceste instituții naționale, sau internaționale poartă pecetea și *“structurile păcatului”⁶* care determină raporturile între persoane și popoare, cum de altfel întreaga viață a omului este supusă greșelii, erorii, păcatului, așa cum învață mesajul evanghelic.

Dar solidaritatea este și o virtute morală socială întrucât se angajează în realizarea binelui comun: *”toți suntem reponsabili față de toți”⁷.*

Solidaritatea și creșterea comună a oamenilor

Fiecare epocă, fiecare generație are un mesaj, o moștenire de transmis generațiilor viitoare. Această conștiință individuală și colectivă ne face să fim mai atenți cu acțiunile

² Ibid.

³ Arinze Card. Francis, *”Reflections by Cardinal Francis Arinze on the Day of Prayer at Assisi, 24 January”*.

⁴ Ibid.

⁵ Consiliul Pontifical pentru Dreptate și Pace, *Compendiu de Doctrină Socială a Bisericii*, pag. 168.

⁶ Ioan Paul al II-lea, *Sollicitudo rei socialis*, 344.

⁷ Ibid., pag. 346.

noastre. Care ar fi marile provocări pe care ni le aduce epoca în care trăim? Dezvoltarea tehnologică alertă în epoca actuală face ca aceste provocări să fie amplificate la o scară exponențială. Suntem confrunțați cu pericole majore: pe de o parte împuținarea resurselor convenționale, pe de altă parte apariția și dezvoltarea unor forme de conflict purtate prin mijloace neconvenționale, pericolul accesului la armamentul distrugător al unor state totalitare. Dar cel mai puternic pericol este pierderea identității, a moștenirii transmise de generațiile anterioare, de fapt pierderea sensului solidarității cu cei care ne-au precedat și cu cei care ne vor urma.

Suntem mereu, chiar dacă în mod subconștient, confrunțați cu interogativul: Ce vom transmite celor de după noi?

Iată o provocare la care trebuie să răspundem prin atitudini concrete de implicare personală și comunitară, prin căutarea și urmarea acelor mijloace care să ne deschidă spre valorile nepieritoare, valori care sunt valabile și astăzi și vor fi valabile și mâine, în ciuda unor tendințe exclusiviste de a da glas doar noutății, ineditului.

Solidaritatea în mesajul lui Cristos

Cea mai înaltă formă a solidarității o reprezintă iubirea până la sacrificiu a lui Cristos pentru omenire: „*ascultător până la moarte, până la moartea pe cruce*”⁸.

Solidaritatea văzută prin viața lui Cristos nu trebuie privită doar prin prisma sacrificiului care a încununat dragostea sa pentru omenire, ci și prin experiența relației cu ucenicii săi, cu persoanele pe care le-a vindecat, cu cei care l-au contestat sau au conspirat împotriva lui. În pildele pe care le-a spus pentru a face înțeleasă învățătura sa avem mereu imaginea iubirii ca formă supremă de solidaritate între oameni. Tatăl este solidar cu fiul său care greșește pentru că îl iubește⁹. Stăpânul își va servi sluga credincioasă care l-a așteptat cu făclia aprinsă, tocmai ca formă a solidarității supreme care este iubirea¹⁰.

În Isus Cristos descoperim cine este aproapele și de ce trebuie să-l iubim.

Venirea Sa în lume este cea mai mare provocare pe care omenirea, luată în ansamblu și fiecare luat în mod individual, o primește pe parcursul vieții.

De aceea orice efort îndreptat în această direcție nu va părea niciodată exagerat în lumina iubirii lui Cristos.

Solidaritatea este viitorul Europei

Dacă în Cristos descoperim sensul profund al solidarității, iar mesajul său a fost îmbrățișat de-a lungul veacurilor de oameni, mai ales de creștini, putem să-i recunoaștem acestei valori misiunea de a coagula pe oameni, comunitățile și popoarele. Este ceea ce și-au dorit și părinții fondatori ai Uniunii Europene.

În perioada 8-11 octombrie 2009 a avut loc la Gdansk, în Polonia, forumul „*Zilele sociale catolice pentru Europa*” având ca temă „*Solidaritatea, provocare pentru Europa*”. A fost preferat orașul Gdansk drept loc de desfășurare a evenimentului deoarece are o valoare simbolică specială: acolo a început cel de-al Doilea Război Mondial în 1939 și tot acolo a fost

⁸ ***, „Filipeni 2, 8”, în *Biblia*, pag. 2801.

⁹ ***, „Luca 15”, în *Biblia*, pag. 2554-2555.

¹⁰ ***, „Luca 12,37”, în *Biblia*, pag. 2549.

marcat începutul prăbușirii regimului comunist din Europa Centrală și de Est. Printre cei peste 400 de participanți se aflau oameni politici, reprezentanți religioși din diferite confesiuni, sociologi, economiști, care au reflectat asupra situației Europei în prezent și despre perspectivele de viitor. Vorbitorii au scos în evidență marele dar al libertății de care se bucură astăzi cetățenii europeni, ca o condiție esențială pentru dezvoltare. Dar în același timp s-a apreciat că dezvoltarea nu este posibilă fără o stabilitate morală a omului, dobândită nu numai prin știință și economie dar și prin iubire, prin solidaritate. Alături de o întărire a politicii economice este nevoie și de o politică socială adecvată. S-a subliniat că a trăi cu demnitate, respectând valorile persoanei umane, ale familiei, într-o Europă liberă, în care pacea, bunăstarea și credința sunt garantate, trebuie să fie o preocupare constantă a tuturor responsabililor națiunilor din Uniunea Europeană și să stea la baza unei orientări strategice în favoarea binelui comun.

Zilele sociale catolice s-au încheiat cu proclamarea unui memorandum în care au fost atinse câteva puncte considerate vitale pentru viitorul Europei din perspectiva solidarității. Au fost trasate astfel trei direcții ale trăirii solidarității ca angajare personală și comunitară. O primă direcție este cea a solidarității între generații prin promovarea și protejarea familiei, implementarea unei politici comune europene pentru migrație și azil recunoscând și respectând demnitatea umană a fiecăruia și prin reorientarea stilului de viață al fiecărui cetățean în care consumul să nu conducă la o degradare ecologică dar să asigure condiții bune și generațiilor viitoare. A doua direcție privește solidaritatea între cetățenii europeni prin plasarea economiei în serviciul tuturor, recunoscând valoarea muncii umane și a voluntariatului, prin protecția celor mai vulnerabili promovând dreptatea socială și oportunitățile egale pentru fiecare și prin promovarea unei politici de reglementare a pieței financiare. A treia și ultima direcție enunțată în memorandum se referă la solidaritatea între Europa și lume prin respectarea cuvântului dat față de țările în curs de dezvoltare, dezvoltarea în continuare a practicii comerțului echitabil și promovarea păcii și dreptății, bazată pe respectarea demnității omului, a drepturilor umane și în mod deosebit a libertății religioase¹¹.

Concluzii

Pentru a rezuma cele de mai sus ne punem o întrebare retorică: Cine este chemat să participe la realizarea binelui comun?

Trecând rapid și în mod inevitabil selectiv enciclicele cu caracter social, putem să afirmăm că fiecare are câte ceva de făcut în acest câmp vast. Biserica deschide calea prin oferirea învățaturii și cuvântului său ori de câte ori este nevoie de apărare a unei cauze. Statul trebuie să ofere rolul de arbitru în medierea situațiilor de conflict și să ofere un aparat legislativ simplu și aplicabil. Implicarea sa directă în realizarea binelui comun este adesea pusă sub semnul întrebării, și adesea nu fără motiv cum se poate constata din documentele Bisericii. Actorii economici au în primul rând datoria să contribuie la implicarea unui procent cât mai mare din forța de muncă și să asigure un salariu just. Organizațiile neguvernamentale au un câmp nelimitat de implicare în domeniul caritabil, al susținerii unor cauze, al promovării democrației și drepturilor omului. Massmedia poate și ea să contribuie atunci când

¹¹ Datele îmi sunt cunoscute personal în calitate de participant direct la eveniment și sunt documentate din: COMECE, *Solidarity the Challenge for Europe*.

nu este preocupată doar de audiența la public și în căutarea de subiecte facile; sau când are o agendă străină interesului public. Iar persoanele individuale sunt cele care pot să facă și mai mult prin mobilitate, și iuțea cu care pot să ia decizii.

În final rezumăm metodologia realizării principiilor sociale cum a făcut și sfântul papă Ioan XXIII: *Există trei etape care trebuie în mod normal urmate pentru punerea în practică principiilor sociale. Primul, revederea situației concrete; al doilea, formarea unei judecăți asupra sa în lumina aceluiași principii; al treilea, decizia cu privire la circumstanțele în care să fie implementate aceste principii.*

*Sunt deci trei etape care sunt uzual exprimate în trei termeni: privește, judecă, acționează.*¹²

Aceste trei etape ar trebui pe drept să fie urmate în procesul de construire și trăire a solidarității și colaborării într-o Europă multiculturală.

BIBLIOGRAFIE:

Consiliul Pontifical pentru Dreptate și Pace, *Compendiu de Doctrină Socială a Bisericii*, Ed. Sapienia, Iași, 2007.

Fuerea, Augustin, *Manualul Uniunii Europene* (Ediția a III-a), Ed. Universul Juridic, București, 2006.

Ghica, Luciana-Alexandra (coord.), *Enciclopedia Uniunii Europene* (Ediția a III-a), Ed. MERONIA, București, 2007.

Ioan al XXIII-lea, *Mater et magistra*, Ed. Sapienia, Iași, 2013.

Ioan Paul al II-lea, *Sollicitudo rei socialis, în Enciclice*, Ed. ARCB, București, 2008.

Sorge, Bartolomeo, *Introducere în doctrina socială a Bisericii*, Ed. Sapienia, Iași, 2010.

Weigel, George, *Martor al speranței*, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2007.

*** *Biblia*, Ed. Sapienia, Iași, 2013.

Sitografie

Arinze Card. Francis, 2002, "Reflections by Cardinal Francis Arinze on the Day of Prayer at Assisi, 24 January 2002", disponibil la

http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/interelg/documents/rc_pc_interelg_doc_20020116_arinze-assisi_en.html (27.11.2014, ora 1.30 PM).

Comece, *Solidarity the Challenge for Europe. Acta of the 1st Catholic Social Days for Europe, 8-11 October 2009 Gdansk*, disponibil la

<http://www.comece.org/site/en/publications/pubothers> (28.11.2014, ora 2.30 PM).

Ioan Paul al II-lea, 2000, "To business and trade-union leaders on the ethical dimension of the global economy", disponibil la <http://www.clerus.org/bibliaclerusonline/en/e2m.htm#np/> (27.11.2014, ora 1.30 PM).

Investește în oameni!

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

¹² Ioan al XXIII-lea, *Mater et magistra*, nr. 236.

Axa prioritară: 1 „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”

Domeniul major de intervenție: 1.5 „Programe doctorale și postdoctorale în sprijinul cercetării”

Titlul proiectului: “Tineri cercetători de succes – dezvoltare profesională în context interdisciplinar și internațional”

Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/132400